

معاد

شعاع اندیشه

اسفار و شفا

۱۳۳۳

آینه‌های فیلسوف

تیا

منطق و معرفت

قواعد کلی فلسفی در فلسفه اسلامی

مؤسسه

معاد

شعاع اندیشه و شهود در فلک

کتابشناسی دکتر غلامحسین ابراهیمی دینانی

اشاره:

استاد غلامحسین ابراهیمی دینانی در سال ۱۳۱۳ در روستای دینان از توابع اصفهان متولد شد. به خاطر علاقه به علوم دینی، دوران دبستان را نیمه تمام رها کرده و در یکی از مدارس علوم قدیمه به نام «نیمارود» در شهر اصفهان مشغول تحصیل شد. سپس برای تکمیل تحصیلات حدود سال ۳۳ - ۳۴ به قم هجرت کردند و تا سال ۴۵ در آنجا ماندند. در درس خارج فقه، امام خمینی (ره) و نیز کمتر از یک سال هم در درس مرحوم آقا سید محمد داماد و چند صباحی هم درس مرحوم آیت الله بروجردی شرکت نمودند. اسفار و شفا را در محضر علامه طباطبایی (ره) تلمذ نمودند و به درس خارج فلسفه ایشان که به صورت خصوصی و شبانه برگزار می‌شد و مسائل عمیق فلسفی در آنها مطرح می‌شد نیز راه پیدا کردند. استاد دینانی این جلسات را بهترین و مفیدترین جلسات علمی - فلسفی می‌داند که در عمرشان با آن مواجه بوده‌اند. وی در جلساتی هم که علامه (ره) هر دو هفته یک بار در تهران، با هانری کربن داشتند و در آن، آقایان حسن زاده آملی، جوادی عاملی، شهید مطهری (ره) و شهید بهشتی نیز حضور داشتند، شرکت جست.

استاد در سال ۱۳۴۵ به تهران آمد و در رشته فلسفه دانشکده الهیات دانشگاه تهران مشغول به تحصیل شد و از محضر اساتیدی همچون استاد مطهری (ره)، دکتر جواد مصلح، دکتر ملکشاهی و مرحوم راشد بهره برد و نیز در درس عرفان نظری میرزا محمدعلی حکیم شیرازی صاحب لطائف العرفان شرکت نمود و بخشی از فصوص الحکم را در محضر ایشان تلمذ کرد. استاد حدود ۹ ماه هم از دروس فقه و فلسفه آیت الله رفیعی قزوینی استفاده نمود. حدود سال ۵۲-۵۳، یعنی قبل از اخذ درجه دکترای فلسفه، استادیار فلسفه دانشگاه فردوسی مشهد شد و تا سال ۶۱ آنجا اقامت نمود و پس از آن به دانشگاه تهران منتقل شدند و هم اکنون عضو گروه فلسفه دانشگاه تهران هستند. آنچه در ادامه می‌خوانید فهرست کتب، مقالات، نقدها و مصاحبه‌های منتشر شده ایشان است که تا کنون به چاپ رسیده است. / برگرفته از کتاب «آینه‌های فیلسوف»

کتابها:

۱. شعاع اندیشه و شهود در فلسفه سهروردی، حکمت، چاپ ششم ۱۳۸۳: این کتاب به بررسی آراء مهم و اساسی فلسفی و منطقی شیخ اشراق، و به مقایسه ای اجمالی نیز با حکمت مشاء می پردازد. این کتاب به عربی ترجمه شده و توسط نشر دارالهادی بیروت با عنوان اشراق الفکر والشهود فی فلسفه السهروردی به چاپ رسیده است. ویرایش جدید این کتاب توسط انتشارات حکمت زیر چاپ است.
۲. قواعد کلی فلسفی در فلسفه اسلامی، ۳ ج، مؤسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی، ۱۳۷۰: جلد یکم رساله دکتری استاد می‌باشد. در این کتاب ۳ جلدی، ۱۵۰ قاعده کلی فلسفی در فلسفه اسلامی که در متون مختلف فلسفه و کلام اسلامی به کار رفته، استخراج و توضیح داده شده است. چاپ سوم این کتاب در ۲ جلد توسط پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی منتشر شده است.
۳. وجود رابط و مستقل در فلسفه اسلامی،

در کتاب وجود رابط و مستقل در فلسفه اسلامی، موضوعی بسیار پیچیده، اما به ظاهر ساده یعنی وجود رابط و مستقل در فلسفه ملاصدرا، که موجودات را عین الربط به حق و شئون حق تعالی می‌داند، بررسی شده است. در این بررسی کوتاه، آثار فلسفه بزرگ اسلامی از فارابی تا علامه طباطبایی مورد بررسی قرار گرفته است

لارغ التخصیص رتبه فلسفه و عرفان اسلامی / مؤسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی / ۱۳۷۰

فلسفه آریز جوهری دانشگاه اصفهان / سال هجرت ۱۳۸۳ / شماره ۱ / شماره ۱

۱۳۶۲: در این کتاب، موضوعی بسیار پیچیده، اما به ظاهر ساده یعنی وجود رابط و مستقل در فلسفه ملاصدرا، که موجودات را عین الربط به حق و شئون حق تعالی می‌داند، بررسی شده است. در این بررسی کوتاه، آثار فلسفه بزرگ اسلامی از فارابی تا علامه طباطبایی مورد بررسی قرار گرفته است و گهگاهی به مکاتب غربی هم اشاره شده است.

۴. منطق و معرفت در نظر غزالی، امیرکبیر، چاپ دوم، ۱۳۷۵: غزالی اشعری و ضد فلسفه برای مقابله با شیعه و متفکران پرنفوذ اسماعیلیه، منطق را به عنوان ابزاری به کار می‌گیرد، لذا به منطق مسلط می‌شود. در این کتاب استاد با مطالعه تمامی آثار غزالی به نقد آراء او پرداخته و نا هماهنگی سخنان وی را با اشاره بیان کرده و در برخی موارد ضمن بیان تناقضهای غزالی، آثار دیگران درباره وی را نیز نقد کرده است. این کتاب به عربی توسط انتشارات دارالهادی بیروت با عنوان المنطق والمعرفه عند الغزالی در سال ۲۰۰۴م، چاپ شده است.

۵. دفتر عقل و آیت عشق: در برگزیده سخنرانیها و مقالاتی است که بین عقل و دل، فلسفه و عرفان، معرفت و عشق، تقارب ایجاد کرده است، تضادها و تعارضهای ظاهری بین آنها را حل می‌کند و با نگرش تاریخی به این مسئله و با اشاره به آراء بسیاری از اهل بصیرت و معرفت در حل این تعارض ظاهری گام برمی‌دارد و نهایتاً، آنها را یک مقصد می‌داند و می‌توان گفت که در برگزیده خلاصه افکار استاد دینانی است. جلد اول در سال ۸۰؛ جلد دوم در سال ۸۱ و جلد سوم در سال ۸۳، توسط انتشارات طرح نو به چاپ رسیده است. این کتاب سال ۸۴ به عنوان کتاب سال انتخاب گردید و به عربی هم توسط دارالهادی با عنوان العقل و العشق الالهی بین الاختلاف والاتلاف در سال ۲۰۰۶ م به چاپ رسیده است.

۶. درخشش ابن رشد در مشاء، طرح نو، ۱۳۸۴: تنها کتابی است که بعد از ۸ قرن از وفات ابن رشد، به زبان فارسی نوشته شده است تا به صورتی مفصل آراء فلسفی و کلامی وی را بررسی کند.

استاد در این کتاب اظهار می‌دارند که در عالم اسلام، تنها یک فیلسوف مشائی واقعی وجود داشته است و آن ابن رشد است. این کتاب در سال ۸۵، به عنوان کتاب سال برگزیده شد.

۷. ماجرای فکر فلسفی در جهان اسلام، ۳ جلد، طرح نو، ۱۳۸۵: این کتاب به بیان دیدگاههای منتقدان فلسفه در عالم اسلامی می‌پردازد و از این زاویه به فلسفه اسلامی می‌نگرد؛ انتقادات و اشکالهایی که باعث غنی‌تر و وسیع‌تر شدن فلسفه اسلامی می‌شود و در نتیجه باعث رونق فلسفه اسلامی نسبت به فلسفه یونان می‌گردد، پس فلسفه اسلامی، فلسفه یونانی و ترجمه‌ای نیست.

جلدهای سه‌گانه این کتاب برای اولین بار در سالهای ۷۶ و ۷۷ و ۷۹ توسط انتشارات طرح نو چاپ می‌شود و این کتاب در سال ۷۸، در زمینه فلسفه کتاب سال گردید و توسط دارالهادی در سال ۲۰۰۱م با عنوان: حرکه الفكر الفلسفی، به عربی به چاپ رسیده است.

۸. معاد از دیدگاه حکیم مدرس زنوزی، حکمت، ۸۲: مدرس زنوزی تنها کسی است که بعد از ملاصدرا در مورد معاد جسمانی نظری جدید ابراز داشته است که بدن را به سوی نفس راجع دانسته، نه اینکه نفس را به سوی بدن. استاد در این کتاب، در قالب مقدمه و پیشگفتاری نسبتاً طویل به طرح نظر و پاسخهای حکیم زنوزی درباره معاد پرداخته است.

۹. اسماء و صفات حق، اهل قلم، ۱۳۷۵: در این کتاب بحث مهم توحیدی اسماء و صفات حق تعالی، رابطه اسم و مسمی، اسم اعظم، چگونگی ادراک اسماء حق، تشبیه و تنزیه و آرای ملاصدرا و سبزواری و عرفا و ملا عبدا... زنوزی و قاضی سعید قمی و سهروردی و خواجه نصیر

درخشش ابن رشد در مشاء، تنها کتابی است که بعد از ۸ قرن از وفات ابن رشد، به زبان فارسی نوشته شده است تا به صورتی مفصل آراء فلسفی و کلامی وی را بررسی کند

بررسی شده است.

۱۰. **نیایش فیلسوف**، دانشگاه علوم اسلامی رضوی، چاپ اول، ۱۳۷۷: حاصل ۲۷ مقاله و سخنرانی است که بدین صورت درآمده و در واقع آنچه این مقالات را به هم مرتبط ساخته، همان اندیشه و تفکر فلسفی است. این کتاب سال ۲۰۰۱م توسط دارالهادی با عنوان **مناجات الفیلسوف** به عربی هم چاپ شده است.

۱۱. **آینه‌های فیلسوف**، سروش، ۱۳۸۰: دکتر عبدا... نصری در کتاب، گفتگوهایی را با استاد در باب زندگی، آثار و دیدگاه‌های استاد ترتیب داده است. این کتاب با عنوان **مع‌الفیلسوف** توسط دارالهادی به عربی به چاپ رسیده است.

۱۲. **مختارات من نصوص الفلسفه الاسلامیه**، سمت، ۱۳۸۰: برگزیده‌هایی از فلسفه اسلامی از متون قدیمی تا قرن ۱۴ را شامل می‌شود.

۱۳. **عقلانیت و معنویت**، موسسه تحقیقات و توسعه علوم انسانی، ۱۳۸۳: در برگزیده مصاحبه‌هایی در مورد عقل‌گرایی در اسلام و فلسفه اسلامی و فلسفه اشراق است. قبلاً قسمتی از این کتاب با عنوان، **جایگاه فلسفه اسلامی در برابر فلسفه مغرب زمین و سنت و تجدد** توسط دفتر نشر فرهنگ اسلامی در سال ۱۳۷۸ به چاپ رسیده بود، که بعد از ویرایش به صورت کتاب حاضر درآمده است.

ناقد، ماهنامه کیهان فرهنگی، شماره ۶۸ علامه طباطبائی و نظر متکلمان درباره، علم خداوند به جزئیات.

نویسنده، ماهنامه کیهان فرهنگی، شماره ۸۰، جایگاه کلیات در معرفت. معرف، فصلنامه مقالات و بررسیها، شماره ۵، ابن طفیل.

نویسنده، فصلنامه دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه مشهد، شماره ۱۳، نیایش فیلسوف.

نویسنده، فصلنامه خردنامه صدرا، شماره ۵، متناهی و غیرمتناهی در نظر حکمای اسلامی.

نویسنده، ماهنامه بازتاب اندیشه، شماره ۵۵، عقل و تجربه دینی.

۱۴. **پرتو خرد**، مهر نیوشا، ۱۳۸۵: در بر دارنده مصاحبه‌ها و مقاله‌ها و خطابه‌هایی راجع به علوم عقلی اسلامی می‌باشد.

۱۵. **عرفان و انسان امروز**، موسسه تحقیقات و توسعه علوم انسانی، ۱۳۸۴: این کتاب گفتگوهایی با استاد و یحیی یثربی و ... در مورد عرفان را شامل می‌شود.

۱۶. **چهره‌های ماندگار**، دکتر غلامحسین ابراهیمی

دینانی: این کتاب فعلاً در هیچ یک از فروشگاهها عرضه نشده است.

۱۷. مقدمه به شرح فصوص‌الحکم جندی و تصحیح نیمه دوم این کتاب، که نیمه اولش توسط مرحوم جلال‌الدین آشتیانی (ره) تصحیح شده و توسط دانشگاه مشهد در سال ۱۳۶۱ به چاپ رسیده است.

۱۸. **تصحیح و مقدمه بر مجموعه رسائل کلامی و فلسفی و ملل و نحل** از مدرس یزدی، علی‌اکبر، وزارت فرهنگ و ارشاد، ۱۳۷۳.

۱۹. **مقدمه بر حکمت خاقانیه**، فاضل هندی، میراث مکتوب، ۱۳۷۷.

۲۰. **مقدمه بر احیای حکمت**، علیقلی ارچخانیان، میراث مکتوب، ۱۳۷۷.

۲۱. **مقدمه بر کتاب قانون عشق**، شاعر: مرحوم نصرالله مردانی.

۲۲. **مقدمه بر مجموعه اشعار شمس اصفهانی دینانی**، پویان مهر، ۱۳۸۴.

مقالات، نقدها و مصاحبه‌ها:

۱. **نویسنده: فصلنامه مفید**، شماره ۱۹، شواهد اصالت وجود.

۲. **نویسنده: فصلنامه نقد و نظر**، شماره ۳، عقلانی بودن اسماء و صفات خداوند از دیدگاه قاضی سعید قمی.

۳. **نویسنده: فصلنامه اندیشه حوزه**، شماره ۲۳، اندیشه تجدد، آثار و لوازم.

۴. **مصاحبه شونده: ماهنامه کیهان فرهنگی**، شماره ۲۱۰، عدل در نظر شیخ مفید.

۵. **نویسنده: ماهنامه کیهان فرهنگی**، شماره ۲۱۰، عدل در نظر شیخ مفید.

۶. **ناقد: فصلنامه خردنامه صدرا**، شماره ۳۲، قاضی سعید قمی یکی از حکمای حوزه فلسفی.

۷. **مصاحبه شونده: فصلنامه خردنامه صدرا**، شماره ۲۰، میزگرد فلسفه و حکمت.

۸. **نویسنده: فصلنامه خردنامه صدرا**، شماره ۲۰، اتحاد عاقل و معقول.

۹. **ناقد: فصلنامه خردنامه صدرا**، شماره ۲۳، علم بسیط و علم مرکب.

۱۰. **نویسنده: فصلنامه خردنامه صدرا**، شماره ۲۴، وجود رابط.

۱۱. **مصاحبه شونده: فصلنامه خردنامه صدرا**، شماره ۲۶، فلسفه هگل در بوته نقد (۱).

۱۲. **مصاحبه شونده: ماهنامه کتاب ماه ادبیات و فلسفه**، شماره ۶۱، شکوه باز یافته.

عقلانیت

و معنویت، در برگزیده مصاحبه‌هایی در مورد عقل‌گرایی در اسلام و فلسفه اسلامی و فلسفه اشراق است. قبلاً قسمتی از این کتاب با عنوان، **جایگاه فلسفه اسلامی در برابر فلسفه مغرب زمین و سنت و تجدد** توسط دفتر نشر فرهنگ اسلامی در سال ۱۳۷۸ به چاپ رسیده بود، که بعد از ویرایش به صورت کتاب حاضر درآمده است

۱۳. مصاحبه شونده: ماهنامه کیهان فرهنگی، شماره ۸۸، تهاجم فرهنگی و وضعیت تفکر.

۱۴. مصاحبه شونده: ماهنامه کیهان فرهنگی، شماره ۱۲۷، سازمان اداری و سازمان علمی مرکز دایره.

۱۵. ناقد: ماهنامه کیهان فرهنگی، شماره ۶۸، علامه طباطبائی و نظر متکلمان درباره علم خداوند به جزئیات.

۱۶. نویسنده: ماهنامه کیهان فرهنگی، شماره ۸۰، جایگاه کلیات در معرفت.

۱۷. نویسنده: ماهنامه کیهان فرهنگی، شماره ۱۲۹، عقل، خدا و ایمان.

۱۸. ناقد: ماهنامه کیهان فرهنگی، شماره ۱۳۰، کلام ماتریدی.

۱۹. مصاحبه شونده: فصلنامه سروش اندیشه، شماره ۲، گفتگو در باب نسبت دین و فلسفه.

۲۰. مصاحبه شونده: فصلنامه اشراق، شماره ۲، تاویل و افتتاح سنت؛ (تاملی بر مسئله سنت و مدرنیته) در گفتگو با دکتر غلامحسین ابراهیمی دینانی.

۲۱. نویسنده: ماهنامه کیهان فرهنگی، شماره ۲۱۳، حدیث نفس.

۲۲. مصاحبه شونده: دوماهنامه کیهان اندیشه، شماره ۵۳، دوره فترت در تاریخ فلسفه اسلامی.

۲۳. مصاحبه شونده: دوماهنامه کیهان اندیشه، شماره ۶۰، دین و حکمت.

۲۴. مصاحبه شونده: دوماهنامه کیهان اندیشه، شماره ۴۵، گفتگوی در فلسفه.

۲۵. مصاحبه شونده: دوماهنامه کیهان اندیشه، شماره ۵۷، تحلیل اندیشه‌های صدر المتألهین.

۲۶. نویسنده: فصلنامه مدرس علوم انسانی، شماره ۱۳، ابتکارات. هستی‌شناسی حکیم مؤسس آقا علی مدرس طهرانی (مطالعه موردی مسئله اصالت وجود).

۲۷. نویسنده: فصلنامه فلسفی، شماره ۴، عقل و عشق در محقق ترمذی.

۲۸. مصاحبه شونده: دوماهنامه کیهان اندیشه، شماره ۴۸، حکمت متعالیه.

۲۹. مصاحبه شونده: دوهفته‌نامه گلستان قرآن، شماره ۱۹۲، خردورزی و معناگرایی بر سبب تفسیر و تاویل.

۳۰. مصاحبه شونده: ماهنامه کتاب ماه ادبیات و فلسفه، شماره ۸۹، سالک فکرت.

۳۱. مصاحبه شونده: ماهنامه کتاب ماه ادبیات و فلسفه، شماره ۷۴، از متفکران اهل معنا.

۳۲. نویسنده: ماهنامه بازتاب اندیشه، شماره ۵۵، عقل و تجربه دینی.

۳۳. نویسنده: فصلنامه معارف، شماره ۸، سه مسأله فلسفی از خواجه نصیر تا ملاصدرا.

۳۴. مصاحبه شونده: فصلنامه مطالعات ملی، شماره ۲۰، میزگرد: روشنفکران ایرانی و هویت ۲.

۳۵. نویسنده: فصلنامه مدرس علوم انسانی، شماره ۱۷، مفهوم زمان در فلسفه برگسن.

۳۶. نویسنده: فصلنامه مدرس علوم انسانی، شماره ۱۷، نظریه مدل فلسفی و جایگاه آن در فلسفه.

۳۷. مصاحبه شونده: فصلنامه خردنامه صدرا، شماره ۳، میزگرد: موقعیت و عظمت ملاصدرا و مکتب او.

۳۸. مصاحبه شونده: فصلنامه خردنامه صدرا، شماره ۵، تأثیر فلسفه و حکمت متعالیه اسلامی در غرب.

۳۹. نویسنده: فصلنامه خردنامه صدرا، شماره ۵، متناهی و غیرمتناهی در نظر حکمای اسلامی.

۴۰. مصاحبه شونده: فصلنامه خردنامه صدرا، شماره ۱۰، تأثیر تفکر شرقی و اسلامی بر فلسفه و تفکر غربی.

۴۱. نویسنده: فصلنامه خردنامه صدرا، شماره ۱۰، حکمت متعالیه ملاصدرا در آینه احادیث.

۴۲. نویسنده: فصلنامه خردنامه صدرا، شماره ۱۴، عالم خیال در نظر مولوی و ابن عربی.

۴۳. مصاحبه شونده: فصلنامه خردنامه صدرا، شماره ۲۷، فلسفه هگل در بوته نقد (۲).

۴۴. نویسنده: فصلنامه خردنامه صدرا، شماره ۲۸، عالم خیال.

۴۵. مصاحبه شونده: فصلنامه خردنامه صدرا، شماره ۲۹، فلسفه هگل در بوته نقد.

۴۶. مصاحبه شونده: فصلنامه خردنامه صدرا، شماره ۳۰، تحقیق: فلسفه هگل در بوته نقد.

۴۷. معرف: فصلنامه مقالات و بررسیها، شماره ۵، ابن طفیل.

۴۸. نویسنده: فصلنامه دانشکده الهیات، و معارف اسلامی دانشگاه مشهد، شماره ۱۳، نیایش فیلسوف.

۴۹. نویسنده: فصلنامه خردنامه صدرا، شماره ۱، اسماء و صفا حق در نظر ملاصدرا براساس اشتراک معنوی وجود.

۵۰. نویسنده: فصلنامه خردنامه صدرا، تفکر و موقعیت ملاصدرا در فلسفه.

۵۱. مصاحبه شونده: فصلنامه فروغ وحدت، شماره ۱، کاشکی هستی‌زبانی داشتی.

دفتر عقل و آیت
عشق، در برگرفته
سخنرانیها و
مقالاتی است که
بین عقل و دل،
فلسفه و عرفان،
معرفت و عشق،
تقارب ایجاد کرده
است، تضادها و
تعارضهای ظاهری
بین آنها را حل
می‌کند و با نگرش
تاریخی به این
مسئله و با اشاره
به آراء بسیاری
از اهل بصیرت و
معرفت در حل این
تعارض ظاهری
گام برمی‌دارد و
نهایت، آنها را یک
مقصد می‌داند و
می‌توان گفت که
در برگرفته خلاصه
افکار استاد دینانی
است

